

Jan
van
den
Noort
Korte
cursus
auteursrecht
van
een
auteur
voor
archivarissen

Korte cursus auteursrecht van een auteur voor archivariissen

Jan van den Noort

Auteursrecht komt bij nogal wat archiefkwesties om de hoek kijken, waaronder enkele minder voor de hand liggende. Hieronder mijn korte cursus auteursrecht van een auteur voor archivariissen, zoals ik die ventileerde via de discussielijst van de Vereniging DIVA (Documentaire informatievoorziening en archiefwezen), deel 1: de theorie, deel 2: de praktijk, het publiceren van inventarissen.

Van: janvdnoort@ext.eur.nl

Onderwerp: Auteursrecht

Datum: 27 februari 2006 9:46:30GMT+01:00

Aan: discussie@divakoepel.nl

DEEL 1 DE THEORIE

Auteursrecht is 'de door de wet aan een auteur verleende waarborg van zeggenschap over het door hem gemaakte werk', aldus N. van Lingen in *Auteursrecht in hoofdlijnen*. De auteur en de erfgenamen van de auteur hebben tot zeventig jaar na diens overlijden het exclusieve recht op openbaarmaking en vermenigvuldiging van het werk.

Verstandige archivariissen houden in de gaten op welk materiaal zij auteursrechten hebben, maar ook of de auteursrechten van anderen met voeten worden getreden, door derden of door het archief zelf, hetzij door kopiëren of fotograferen, hetzij door publiceren in boeken of op het internet, hetzij door het ter inzage geven in een openbare leeszaal.

Maar eenvoudig is dat niet.

De Auteurswet heeft betrekking op allerhande oorspronkelijke werken: foto's, schilderijen, gedichten, inventarissen, noem maar op. Archivariissen hebben allerhande materiaal in huis, op een deel rust geen auteursrecht, voor een deel ligt het auteursrecht bij anderen over een deel heeft het archief het auteursrecht verworven

Maar vergis u niet: kopen of krijgen is niet voldoende om auteursrecht te verwerven. Zonder schriftelijke overeenkomst is het auteursrecht niet overgedragen. Wie geen auteursrecht heeft kan dat ook niet in rekening brengen. Hij/zij kan wel doen alsof, maar dat is wat anders.

Als u of uw klanten archiefmateriaal willen fotograferen, kopiëren of publiceren, dan luidt de hamvraag: Wie heeft het auteursrecht? Zo ja, hoe zit het met de vereiste toestemming voor kopiëren, en heeft het archief daar iets mee van doen of moet de klant zelf voor toestemming zorgen?

Als geen aanwijzingen voorhanden zijn dat auteursrecht op het materiaal rust dan komt een scala aan andere overwegingen in beeld: kwetsbaarheid van het materiaal, personeels- of ruimtegebrek of 'voor-wat-hoort -wat'. Die overwegingen zijn soms wel soms niet van toepassing, een algemene regel valt nauwelijks op te stellen.

Maar, het is buiten kijf dat archieven zich op hun best tonen als ze dergelijke belemmeringen tot een minimum weten te beperken.

Van: janvdhoort@ext.eur.nl

Onderwerp: Auteursrecht

Datum: 6 maart 2006 15:34:46 GMT+01:00

Aan: discussie@divakoepel.nl

DEEL 2 DE PRAKTIJK, HET PUBLICEREN VAN INVENTARISSEN

In de jaren negentig inventariseerde ik in opdracht van een gemeentelijke archiefdienst een dertigtal archieven van bewonersorganisaties. De inventarissen werden zoals te doen gebruikelijk op de studiezaal gelegd, om daarmee toegang te verschaffen tot de archieven. Bij het scheiden van de twintigste en het aanbreken van de eenentwintigste eeuw raakte het in zwang om inventarissen op internet te zetten. Sommige archiefinstellingen deden dat zelf, nogal wat andere schakelden een provider in om hun toegangen wereldkundig te maken.

Menig archief zette zich aan de kolossale vertaalslag van papieren naar webinventaris en uiteraard kwamen mijn inventarissen ook in de conversiemolen terecht. Mijn aanvankelijke enthousiasme over zoveel dadendrang werd aanmerkelijk bekoeld toen het resultaat van dat ijveren allesbehalve vlekkeloos bleek. In de nieuwe digitale inventarissen stonden nogal wat scanfouten en onjuiste correcties, in sommige verdwenen hele lappen tekst, in een zelfs 126 inventarisnummers. Bovendien was mijn naam overal weggefallen en vervangen door de naam van de provider. Deze noemde zich weliswaar 'author', maar hij voelde zich niet verantwoordelijk voor de inhoud van de website, alleen voor de vorm.

Het archief beloofde vrijwel meteen naamsvermelding en correctie van de fouten. Maar toen ik daar na twee maanden nog niets van merkte, en protesteerde, gaf het archief de provider opdracht om de inventarissen van de website te halen. De boodschapper van het slechte nieuws werd gestraft. Mijn inventarissen bleven meer dan een jaar uit de lucht.

Sinds kort staan de inventarissen weer op internet. Een groot deel van de fouten is gecorrigeerd. De provider wordt niet langer als auteur aangemerkt en mijn naam is aan alle inventarissen toegevoegd. Maar ik kan niet zeggen dat het van harte ging. Correcties en naamsvermelding moesten min of meer worden afgedwongen. En: het gaat wel de goede kant uit, maar we zijn er nog lang niet.

Bij mijn ijveren om de inventarissen correct op het internet te krijgen kon ik terugvallen op de Auteurswet. Deze kent de maker van een werk auteursrecht toe, oftewel zeggenschap over openbaarmaken en vermenigvuldigen van dat werk. Wie een inventaris op een studiezaal ter inzage legt maakt deze openbaar. Bij publicatie op internet gaat het zowel om openbaar maken als om vermenigvuldigen. Voor archivarissen is de Auteurswet geen gesneden koek en menig opdrachtgever verkeert in de veronderstelling dat het auteursrecht automatisch wordt verworven, dan wel, dat het bij inventarissen niet ter zake doet. De Auteurswet is daar gelukkig erg duidelijk over: zonder schriftelijke overeenkomst is het auteursrecht niet overgedragen. Werknemers vormen een belangrijke uitzondering, het auteursrecht berust meestal bij de werkgever.

Auteursrecht gaat vaak over geld. Alleen de auteursrechthoudende mag openbaar maken en vermenigvuldigen en kan daar eventueel geld voor vragen. Daarom heet het ook wel exploitatierecht. Bij inventarissen zie ik dat nog niet zo snel gebeuren. Een heel andere kant van het auteursrecht is het recht van op naamsvermelding en bescherming van het product tegen verminking. Die rechten kunnen niet worden overgedragen en worden vaak aangeduid als persoonlijkheidsrecht of 'droit moral'. Als iemand mijn inventarissen verandert of mijn naam niet vermeldt dan kan ik mij beroepen op het 'droit moral'.

Het wordt nog wat ingewikkelder, maar ik hoop dat het u blijft boeien.

Genoemd gemeentearchief heeft een provider ingeschakeld om zijn inventarissen op internet te publiceren. Nogal wat Nederlandse archieven kozen die weg. Als ik bezwaar heb tegen de verminking van mijn inventarissen of het ontbreken van mijn naam dan moet ik me wenden tot degene die ze publiceert, in dit geval niet het gemeentearchief, maar de provider. De reactie van de provider lag voor de hand: wij zijn slechts uitvoerder van een opdracht van het gemeentearchief. Over de inhoud hebben we niets te zeggen. Dat laatste moge waar zijn, maar de provider komt er niet mee weg.

Als een provider alleen gastvrijheid verleent, dan noemen we dat een webhost. Gastvrijheid is een mooi ding, maar als de gastheer gelegenheid biedt om wetten te overtreden dan begeeft hij zich op glad ijs. Dat geldt voor archieven. Dat geldt evenzeer voor de webhost. De Aanpassingswet richtlijn inzake elektronische handel van 13 mei 2004 laat daar geen misverstand over bestaan. Zodra de webhost weet dat publicatie onwettig is moet hij de informatie prompt verwijderen of de toegang onmogelijk maken, anders is hij aansprakelijk.

Voor de liefhebbers hieronder het bewuste artikel 196-c, lid 4: Degene die diensten van de informatiemaatschappij verricht als bedoeld in artikel 15d lid 3 van Boek 3, bestaande uit het op verzoek opslaan van van een ander afkomstige informatie, is niet aansprakelijk voor de opgeslagen informatie, indien hij:

- a. niet weet van de activiteit of informatie met een onrechtmatig karakter en, in geval van een schadevergoedingsvordering, niet redelijkerwijs behoort te weten van de activiteit of informatie met een onrechtmatig karakter, dan wel
- b. zodra hij dat weet of redelijkerwijs behoort te weten, prompt de informatie verwijdert of de toegang daartoe onmogelijk maakt.

De auteur hoeft dus niet werkeloos toe te kijken, maar kan ingrijpen wanneer het fout gaat. Het is natuurlijk veel beter als het niet fout gaat, oftewel als digitaliserende archiefinstellingen het noodzakelijke respect tonen voor de makers van inventarissen. Waar die elkaar vinden kan het mes aan twee kanten snijden. De auteur is tevreden en de inventarissen beginnen hun digitale bestaan zonder handicaps.

Van: janvdnoort@ext.eur.nl

Onderwerp: Antw.: Auteursrecht

Datum: 8 maart 2006 20:53:43 GMT+01:00

Op 27 februari en 6 maart legde ik aan de DIVA discussielijst twee korte cursussen auteursrecht over van een auteur voor archivarissen. Hartelijk dank voor uw belangstelling. Instemmende, aanvullende en een ronduit afkeurende reactie waren mijn deel. Op twee daarvan ga ik hieronder kort in.

De heer Ketelaar vulde mijn relaas aan door te wijzen op de speciale positie van een 'door of vanwege de openbare macht openbaar gemaakte werk'. Verdere openbaarmaking of verveelvoudiging van zo'n werk wordt niet als een inbreuk op het auteursrecht beschouwd. In zijn algemeenheid is dat juist.

In het tweede deel van zijn reactie voert Ketelaar aan, dat die speciale positie eigenlijk voor alle archiefbescheiden in een archiefbewaarplaats geldt, dus ook voor particuliere archieven. In juridisch jargon gesteld: artikel 14 van de Archiefwet kan auteursrechtelijk worden opgevat als een wettelijke (dwang)licentie.

Het gaat hier om een buitengewoon interessante frontale botsing tussen Archiefwet en Auteurswet. Hoewel dat boeiende juridische kost is, blijft de vraag of en in hoeverre Ketelaar het gelijk aan zijn zijde zal vinden voorlopig in buitengewoon dikke juridische nevelen gehuld. Ik weet niet hoe u erover denkt, maar vooralsnog gaat het mijn juridische pet te boven.

De auteur* van de afkeurende reactie ventileerde een standpunt dat haaks staat op de Auteurswet: wie zijn opdracht eenmaal heeft uitgevoerd en daarvoor is betaald, moet verder niet zeuren, en daarmee basta. Hij is beslist niet de enige die er zo over denkt, maar na het lezen van de twee korte cursussen auteursrecht, die hem via deze discussielijst werden voorgezet, had hij beter kunnen weten.

Dank voor uw belangstelling.

*Op zijn verzoek is de naam van de auteur verwijderd